

3. X-tee süünd, tähtsus ja tulevik

Õpikeskkond: Riigi Infosüsteemi Ameti juhendid

Kursus: X-tee turvaserveri administraatori õppematerjal

Raamat: 3. X-tee süünd, tähtsus ja tulevik

Printija: Jan Raik

Kuupäev: kolmapäev, 26. august 2020, 11.28

Sisukord

- 3.1. Sissejuhatus
- 3.2. X-tee sünd
- 3.3. X-tee tähtsus
- 3.4. X-tee kasutamise statistika
- 3.5. X-tee tulevik
- 3.6. Usaldusföderatsioon ja X-tee võrgustik
- 3.7. Küsimus
- 3.8. Kokkuvõte

3.1. Sissejuhatus

Selles õppetükis kirjeldatakse X-tee sündi ja tähtsust Eestis ning selle tulevikuväljavaateid. Õppetüki läbimise järel suudad Sa selgitada, miks on X-tee Eestis nii oluline, kui palju asutusi seda kasutavad ning mis on usaldusföderatsioon ja X-tee võrgustik.

Selle läbimiseks kulub Sul 5-7 minutit.

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks

RIIGI INFOSÜSTEEMI AMET

3.2. X-tee sünd

Esimesed sammud X-tee platvormi käivitamiseks astuti Eestis 2000. aastal, kui peaministri nõuniku Linnar Viigi initsiatiivil algatati pilootprojekt. Seda finantseeriti Teede- ja Sideministeeriumi, Siseministeeriumi ja Riigikantselei eelarvest ja seda koordineeris Majandusministeeriumi riigi infosüsteemide osakond (RISO). Kavand valitsusele esitati 2001. aasta märtsis. Selles defineeriti toonane olukord, projekti eesmärk, ja ülesehitus. Projekti visioon oli juurdepääs andmekogudele kui ühtsele tervikule 7 päeva nädalas ja 24 tundi ööpäevas. See juurdepääs pidi tagama, et

- kodanikud saavad ja annavad teavet seadusega antud õiguste piires,
- riigiametnikud saavad otsustamisprotsessis kasutada riigi andmekogusid oma volituste piires ja
- ettevõtjad saavad äritoimingute teostamisel kasutada riigi andmekogudes sisalduvat infot oma volituste piires.

Arhitektuuri puhul pandi paika järgmised juhtmõtted:

- keskne autoriseerimine,
- standardliides.
- avatud kood,
- tervikriik, järjepidev riik,
- koordineeritud areng.

2001. a aprillis ja mais korraldati kaheetapiline riigihankekonkurss. Selle võitis AS Assert (hilisem ärinimi AS Cell Network), kes kasutas alltöövõttu:

- AS Cybernetica – arhitektuur, protokollistik ja turvalahendused;
- AS Andmevara – testpäringud rahvastikuregistrisse, hooneregistrisse ja ehitisregistrisse;
- Reaalsüsteemide AS – testpäringud äriregistrisse;
- AS Datel – testpäringud elektroonilisse kinnistusraamatusse;
- Eesti kommertspangad – kasutajate autentimine.

X-tee hakati riiklikult juurutama 17. detsembril 2001.

3.3. X-tee tähtsus

Tuleb mõista, et X-teed arendades ei leiutatud mitte uut infotehnoloogiat, vaid olemasolevate infotehnoloogiate baasil **uus riigipidamise viis (e-riigi tehnoloogia)**.

Tänaseks on X-teest kujunenud andmevahetuse standard Eesti avalikus sektoris. See on Eesti riigi IT selgroog. Riiklikel andmekogudel on kohustus andmevahetust teostada X-tee platvormi kasutades.

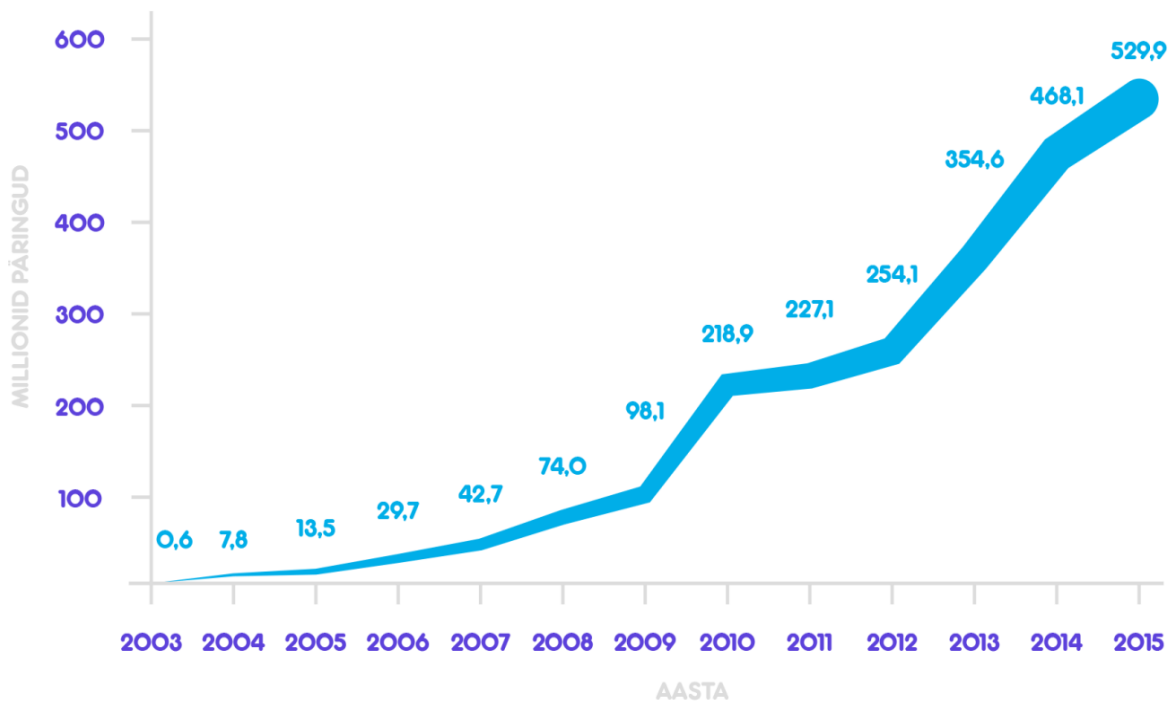
X-tee rakendamine Eestis on kehtestatud Vabariigi Valitsuse määrusega nr 105, vastu võetud 23.9.2016 “Infosüsteemide andmevahetuskiht”.

Eestis haldab X-teed Riigi Infosüsteemi Amet (RIA).

3.4. X-tee kasutamise statistika

Eestis on X-tee kasutus toonud kaasa infosüsteemide omavahelise seotuse ülikiire kasvu. Seda kasutab üle 1200 asutuse. Enam kui 50% Eesti elanikest kasutab X-tee teabeportaali eesti.ee kaudu.

Päringute arvu kasvu Eesti X-teel illustreerib alltoodud graafik.

Päringute arv X-teel

Rohkem infot X-tee kasutusstatistika kohta leiad siit.

3.5. X-tee tulevik

X-teest on välja kujunenud väga võimas andmevahetusplatvorm. Tulevikus on kavas võimaldada selle abil andmeid vahetada ka **väljaspool Eestit** (nt koostöö Soomega).

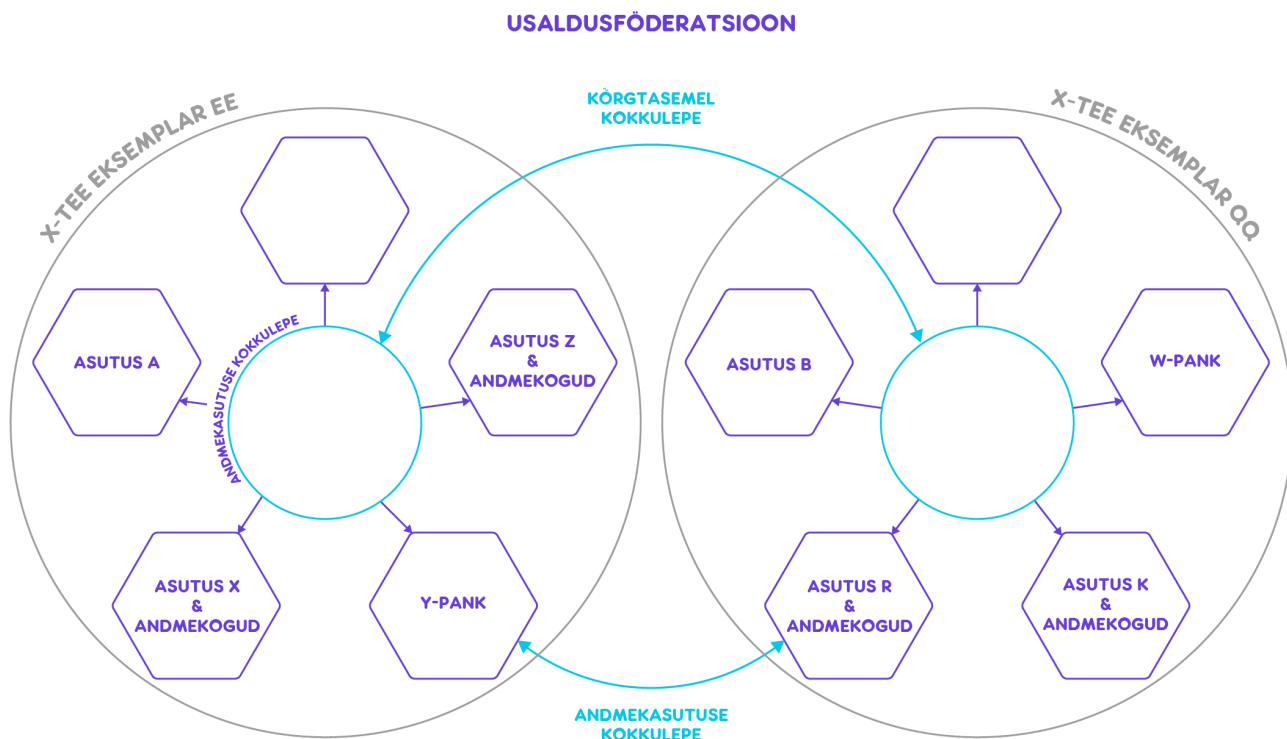
Pikaajalises plaanis nähakse X-tee standardse moodusena erinevate infosüsteemide liidestamisel ja koostöövõimekuse tõstmisel. Eesmärk on, et X-tee oleks lisaks organisatsioonilisele lahendusele **terviklik protokollistik**, mida kasutaksid mitmete osapoolte tehnoloogilised lahendused.

3.6. Usaldusföderatsioon ja X-tee võrgustik

Kui X-tee loodi, siis oli seda vaid üks eksemplar (keskusega RIAs). Ei eristatud väga tehnoloogiat organisatsioonist, need näisid olevat üks ja seesama. Siis aga äratas X-tee huvi eraettevõtete seas ja välisriikides, kes tahtsid seda samuti kasutada. Nii tekkisid **X-tee eksemplarid**. Siit samm edasi on andmevahetus erinevates X-tee eksemplarides asuvate liikmete vahel.

X-tee protokollile lisati oluline tunnus – eksemplari nimi. Kui näiteks tulevikus soovivad X-tee Eesti ja Soome eksemplaride liikmed omavahel suhelda, siis käib see põhimõtteliselt analoogselt nagu eksemplari siseselt, ainult et liikme tunnus algab teise eksemplari nimega. Näiteks on Eesti X-tee eksemplari “EE” liikmel “EE / GOV / 74000091” võimalik suhelda Soome X-tee eksemplari “FI” liikmega “FI / GOV / KELA”.

Säärast ühendust kahe X-tee vahel nimetatakse usaldusföderatsiooniks. Suuremas plaanis võib selliseid X-tee ühendusi nimetada X-tee võrgustikuks. X-tee võrgustik on süsteem, mis võimaldab omavahelist andmevahetust X-tee eri isenditega liitunud klientide vahel.

3.7. Küsimus

Õppetüki lõpetamiseks otsusta palun, millised alltoodud väidetest on tõesed.

- A. X-tee näol on tegu uut tüüpi infotehnoloogiaga.
- B. X-tee näol on tegu uue riigipidamise viisiga olemasolevaid infotehnoloogiaid kasutades.
- C. Pärast X-tee kasutuselevõttu on infosüsteemide omavaheline seostatus Eestis kasvanud märgatavalt.
- D. X-tee võrgustik võimaldab andmevahetust X-tee eri eksemplaridega liitunud klientide vahel.

Õiget vastust vaata siit (avaneb uues aknas).

3.8. Kokkuvõte

X-tee sündis Eestis 2000.-2001. aastal.

X-tee on andmevahetuse standard Eesti avalikus sektoris. See on Eesti kui e-riigi IT selgroog ning seda kasutab üle 1200 asutuse.

Tulevikus peaks saama X-tee kasutada ka väljaspool Eestit. Lisaks peaks X-tee võimaldama andmevahetust erinevates X-tee eksemplarides asuvate liikmete vahel.

